

La fórmula valenciana de la Coca-cola

Autor: Masclet

Data de publicació: 25-03-2025

Encara en un poc de ressaca fallera, i no sense un cert càrrec de consciència (per estar escrivint en el blog en lloc d'estudiar per als exàmens d'abril), ara parlaré d'un tema que tenia pendent des que l'amic Alejandro, del blog La Mata del Fang, me donà unes interessants referències, que he ampliat un poc a base de rebuscar per la xàrcia.

Corria l'any 1880. En Aiello de Malferit, xicotet poble de la Vall d'Albaida, tres hòmens (Aparici, Sanz i Ortiz) fundaven, en unes antigues dependències annexes al palau del Marquès de Malferit, una fàbrica de licors artesanals que molt prompte es faria famosa pel seu producte estrellat: el Licor Nuez de Kola-Coca. Una beguda alcohòlica elaborada, com el seu propi nom indica, a base d'anous de cola i fulles de coca del Perú, dos productes que el senyor Aparisi, que viatjava freqüentment a Amèrica, va portar d'aquelles terres.

Anous de cola.

L'empresa, que continua existint actualment (amb el nom de Destilerías Ayelo), guanyà fama i reconeixement nacional i internacional, convertint-se, per exemple, en la subministradora oficial de begudes alcohòliques de la Casa Reial.

En concret, el Licor Nuez de Kola-Coca, segons els actuals propietaris, aconseguí un diploma d'honor en Londres en 1889, però no fou registrat oficialment (eren altres temps) en la Direcció General d'Agricultura, Indústria i Comerç fins a 1903. El mateix any, un dictamen emès pels prestigiosos metges valencians Vicent Peset Aleixandre, Vicent Guillén i

Agustín Trigo reconeixia les excel·lents qualitats digestives i medicinals de la beguda i el bon fer de les destil·leries aieloneres.

Anunci del Licor Nuez de Kola-Coca: "El más higiénico y exquisito de los licores, tónico digestivo y reconstituyente".

La qüestió és que també per aquells anys, en 1886, un tal John Pemberton, obligat per la prohibició legal de les begudes alcohòliques en la ciutat nord-americana d'Atlanta, transformava el seu Pemberton's French Wine Coca (inspirat en el llavors famós "Vin Mariani") en un xarop sense alcohol al qual afegí també extracte d'anous de cola, i que batejà amb el nom de Coca-Cola.

El "Vin Mariani" era una beguda tònica a base de fulles de coca apareguda en França cap a 1863, amb fervents consumidors com la reina Victòria i els papes Lleó XIII i Sant Pius X, que inclús se prestaren per a aparèixer en els seus anuncis publicitaris.

La Coca-Cola nord-americana només se venia inicialment en la Farmàcia Jacob de la ciutat d'Atlanta, i prompte cobrà un gran èxit gràcies al seu agradable gust i a les seues suposades propietats curatives front als alifacs més diversos: addicció a la morfina, dispèpsia, neurastènia, cefalees i impotència, entre altres, com s'encarregava de proclamar als quatre vents Míster Pemberton.

Cansat? Beu Coca-Cola.

Bo. Eixes, i unes altres "propietats". Ignore si les acendrades capacitats de la Coca-Cola per a desembossar canonades o netejar el rovell dels metalls ja havien segut descobertes o no, però és obvi que els seus evidents efectes estimulants, que li conferien la cafeïna procedent de les anous de cola i, inicialment, la cocaïna que contenia la fórmula original, ajudarien molt a la meteòrica difusió del xarop medicinal.

La Coca-Cola actual conté encara una essència aromatitzant extreta de fulles seques de coca del Perú, però sotmeses a un procés estricte per a deslliurar-les totalment de cocaïna. El sistema d'importació de les fulles de coca i extracció de l'aroma, el controla i realitza l'única empresa autoritzada per a este menester en tots els Estats Units: Stepan Company. Podeu llegir-ne ací, en anglès, una referència.

Jugant ben fresqueta.

La realitat és que la Coca-Cola americana no es començà a vendre's en botelles fins a 1894, i ací és a on entra la llegenda. Una llegenda segons la qual, a partir dels intercanvis comercials entre els senyors Aparici, Sanz i Ortiz i els americans, estos intrèpids valencians, creadors del Licor Nuez de Kola-Coca, són els qui realment dugueren la seua excepcional beguda als Estats Units, on seria intercanviada o venuda en alguna transacció i, en acabant, directament plagiada per Pemberton, que li llevaria l'alcohol, obligat per les circumstàncies, i la difondria per tot el país gràcies a la seua habilitat comercial.

La qüestió és que per totes bandes i, clar està, també en la nostra terra, l'èxit dels licors "medicinals" a base de cola i coca s'estengué com la pólvora, i prompte aparegueren uns altres productes semblants que tingueren també molta nomenada entre els valencians de la primera meitat del segle XX, com la Kola Cortals ("licor higiénico, poderoso tónico reconstituyente y agradable en sumo grado"), que encara es fabrica, o el Licor Nuez de Cola de la destil·leria valenciana Hijo de Blas Navarro.

Botella i etiquetes fotografiades per Alejandro en la cambra de la casa dels seus iaïos. Una autèntica relíquia.

La fi d'esta curiosa història vindria en 1953, quan, significativament, la multinacional americana Coca-Cola comprà a Joaquín Juan Sanchis, en aquell moment propietari de les destil·leries aïloneres, els drets sobre el Licor Nuez de Kola-Coca i sobre el seu nom, per unes 30.000 pessetes de l'època. Fet que vindria acompanyat de l'expansió hegemònica en el nostre país de la, fins a aquell moment, desconeguda Coca-Cola nord-americana com a refresc quasi omnipresent, desplaçant unes altres begudes que havien fet esta funció durant temps anteriors.

En fi. En esta pàgina podeu llegir les ressenyes que els diaris Levante i Las Provincias feren fa un temps sobre el curiós cas. S'ha de dir que, a pesar de tot, fins al dia de hui, les Destilerías Ayelo han continuat fabricant i venent el mateix licor (que conté obligatòriament alcohol, per a diferenciar-se clarament del refresc, però amb les mateixes essències i formulacions inicials) en el nom de Licor Nuez de Kola; junt en altres licors més tradicionals (diferents herbers, caçalla, anís...) i també uns altres de més peculiars, amb els curiosos noms de "llàgrimes del contribuent", "llet de la vella", "plaer de dames" o "licor qualsevol cosa".

Se dona la circumstància que Destilerías Ayelo fon homenatjada el passat juny de 2009 per la Cambra de València (junt amb altres 22 empreses) per haver participat en l'Exposició Regional Valenciana de 1909 i continuar activa actualment. Per molts anys seguixquen aixina; i ben especialment, la nostra empresa protagonista.

Ressenya de l'entrega del premi en la revista de la Cambra de València de maig-juny de 2009.

Òbric un xicotet parèntesi per a comentar molt de passada una curiosa ramificació recent: la de la Coca-Cola dels Països Catalans. La polèmica vingué donada per una inscripció en la part superior de les llandes de Coca-Cola que, llunt de tindre la intenció de fer apologia de la Gran Catalunya, no era més que la direcció de la planta productora de la major part de les llandes comercialitzades en el nostre país: carrer Països Catalans, 32, d'Esplugues de Llobregat. Quines coses que passen... i quins gusts més rars que tenen alguns per a batejar carrers.

La "Coca-Cola dels Països Catalans".

En fi. Els valencians no sols inventàrem les regles del joc d'escacs modern, sinó que, si esta bonica llegenda fóra certa, també seríem els progenitors de la fórmula de la beguda més coneguda i difosa arreu del món... Qui sap! I qui sap lo que haguera passat si el senyor Juan no haguera volgut vendre als americans els drets sobre la beguda, o haguera comptat amb el mateix poder comercial i econòmic que la Coca-Cola ianqui.

De lo que ningú no pot dubtar és que, com m'apuntà l'amic Alejandro, i jo subscric, els valencians sí que hem segut, indiscutiblement, els inventors d'un altre elixir. Un elixir curatiu, fortificant, vivificant, refrescant i sanador com el que més. Una beguda que no és precisament la més coneguda del món, però sí, per descomptat, la millor de les begudes. Eixe beuratge màgic que, després de tastar-lo, contén que féu exclamar al mateix rei En Jaume en persona... això és or, xata!

Masclet

Podeu accedir a l'article original a través del següent enllaç:

<https://el-blog-de-masclet.blogspot.com/2010/03/la-formula-valenciana-de-la-coca-cola.html>